

Sygn. akt I CZ 168/12

POSTANOWIENIE

Dnia 5 grudnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jan Górowski

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie z wniosku G. I. Spółki z o.o. w W.

przy uczestnictwie Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa

o ustanowienie drogi koniecznej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 5 grudnia 2012 r.,

zażalenia uczestnika na postanowienie Sądu Okręgowego

z dnia 4 września 2012 r.,

oddala zażalenie, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania przed Sądem Najwyższym Sądowi Rejonowemu.

Uzasadnienie

W wyniku apelacji wnioskodawcy Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 4 września 2012 r. uchylił zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w z dnia 21 marca 2012 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy uznał, wbrew stanowisku Sądu pierwszej instancji, że nieruchomości wnioskodawcy, stanowiąca działkę nr 5/3, położoną w W. przy ul. O.[...], wprawdzie ma dostęp do drogi publicznej, niemniej jednak nie jest to dostęp odpowiedni w rozumieniu art. 145 § 1 k.c. Droga dojazdowa umożliwia bowiem kierowcom tirów tylko wjazd na tę działkę, natomiast wyjazd na drogę publiczną nie wchodzi w rachubę, gdyż usytuowanie budynków biurowo-magazynowych nie pozwala kierowcom na dokonanie bezpiecznego manewru zawracania tymi samochodami w obrębie działki nr 5/3. Do wyjazdu z tej działki wykorzystywany jest natomiast pas drogi stanowiący część działki nr 5/2, należącej do uczestnika postępowania. Droga ta - o szerokości 12 m – będąca drogą wewnętrzną jest służebnością ustanowioną na rzecz sąsiedniej nieruchomości, stanowiącej działkę nr 5/1. Zdaniem Sądu Okręgowego, faktyczne wykorzystywanie przez wnioskodawcę części działki należącej do uczestnika postępowania jako drogi wyjazdowej nie wyklucza domagania się przez niego prawnej gwarancji zapewnienia odpowiedniego dostępu jego nieruchomości do drogi publicznej. W związku z tym, że istnieje potrzeba zgromadzenia materiału dowodowego w celu ustalenia wysokości należnego Skarbowi Państwa wynagrodzenia, Sąd Okręgowy zdecydował się na uchylenie zaskarżonego apelacją postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Uczestnik postępowania zaskarżył postanowienie Sądu Okręgowego zażaleniem do Sądu Najwyższego. Skarżący zarzucając Sądowi drugiej instancji naruszenie art. 145 § 1 k.c., art. 328 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., wniósł o zmianę tego postanowienia przez oddalenie apelacji wnioskodawcy albo też o jego uchylenie i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawę skierowanego do Sądu Najwyższego zażalenia stanowi art. 394¹ § 1¹ k.p.c., zgodnie z którym, zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Przytoczone uregulowanie weszło w życie z dniem 3 maja 2012 r., stąd też orzecznictwo Sądu Najwyższego co do kierunku wykładni i rozumienia art. 394¹ § 1¹ k.p.c. nie jest jeszcze ukształtowane. W pierwszej kolejności pojawia się zatem wstępne pytanie o zakres kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym wszczętym z powodu kasatoryjnego orzeczenia sądu drugiej instancji o charakterze merytorycznym. Wychodząc z założenia - zgodnego zresztą z całokształtem kodeksowej regulacji postępowania w sprawach cywilnych - że przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie w jakimkolwiek stopniu nie konkuruje z instytucją skargi kasacyjnej, należy przyjąć, że w rozważanym wypadku kognicja Sądu Najwyższego jako sądu zażaleniowego jest zredukowana wyłącznie do dokonania oceny, czy istniała formalna, procesowa podstawa do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Ocena ta powinna być zatem przeprowadzona bez szerszego wdawania się w merytoryczne podłoże samej sprawy. Oznacza to, że Sąd Najwyższy rozpatrując zażalenie, sprawdza jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo, że wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.), bądź też, iż w rachubę wchodziła podstawa nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.). Jeżeli natomiast sąd drugiej instancji rozpoznawał apelację od wyroku wydanego w postępowaniu uproszczonym, Sąd Najwyższy ocenia, czy uwzględniono art. 505¹² § 1 k.p.c. Innymi słowy, Sąd Najwyższy jako organ judykacyjny dokonuje w ramach zażalenia złożonego na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. sprawdzenia prawidłowości stanowiska sądu drugiej instancji w ściśle określonym zakresie, a podłożem merytorycznym toczącego się między stronami sporu zajmuje się tylko w kontekście ewentualnego naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. (kontrola zażaleniowa Sądu Najwyższego w aspekcie ewentualnego naruszenia art. 386 § 2 k.p.c. stanowi zagadnienie odrębne, mające charakter *stricte procesowy*).

Wyznaczona przez ustawodawcę rola Sądu Najwyższego jako sądu zażaleniowego kontrolującego prawidłowość realizowania przez sądy apelacyjne swej funkcji procesowej sprawia, że rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego po rozpatrzeniu zażalenia wniesionego na podstawie w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. może przedstawiać się dwojako: w wypadku nieuwzględnienia zażalenia dojdzie do jego oddalenia, natomiast w razie uwzględnienia – nastąpi uchylenie zaskarżonego wyroku (w postępowaniu nieprocesowym – postanowienia co do istoty sprawy). Odpowiednie zastosowanie znajdą więc art. 398¹⁴ i 398¹⁵ § 1 k.p.c. W pierwszej sytuacji sprawa zostanie po raz kolejny rozpoznana przez sąd pierwszej instancji, w drugiej zaś – sąd drugiej instancji ponownie rozpozna apelację. Istota omawianego postępowania zażaleniowego z góry więc wyłącza możliwość przychylenia się do wniosku uczestnika postępowania, ażeby w wypadku uwzględnienia zażalenia Sąd Najwyższy wydał postanowienie reformatoryjne.

Nie zasługuje także na uwzględnienie zawarty w zażaleniu wniosek alternatywny. Odnosząc bowiem zarzut naruszenia art. 145 § 1 k.c. do poczynionych wcześniej spostrzeżeń, należy stwierdzić, że jest to zarzut nieadekwatny do celu i przeznaczenia instytucji zażalenia w jej kształcie normatywnym sprecyzowanym w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Merytoryczne ustosunkowanie się do tego zarzutu przez Sąd Najwyższy związane byłoby wszak z bezpośrednią kontrolą trafności oceny prawnej i wskazań co do dalszego postępowania wyrażonych w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia Sądu drugiej instancji i oznaczałoby swoiste zawłaszczenie przez Sąd Najwyższy roli Sądu Najwyższego jako sądu kasacyjnego.

Z tego samego względu należy przyjąć, że skutecznej podstawy rozpatrywanego zażalenia nie może stanowić sformułowany przez uczestnika postępowania zarzut niedostatku uzasadnienia zaskarżonego postanowienia z punktu widzenia wymagań określonych w art. 328 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., albowiem ze względu na jego ukierunkowanie wymagałby on również wypowiedzi Sądu Najwyższego co do merytorycznej kwestii, a mianowicie, czy ustanowienie służebności drogi koniecznej na rzecz wnioskodawcy będzie zgodne czy też sprzeczne z interesem społeczno-gospodarczym (art. 145 § 3 k.c.). Dokonywanie oceny tego zagadnienia w niniejszym postępowaniu nie jest zaś dopuszczalne.

W związku natomiast z zarzutem naruszenia art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. należy przede wszystkim podkreślić, że art. 394¹ § 1¹ k.p.c. ma na podstawie odesłania zawartego w art. 13 § 2 k.p.c. odpowiednio zastosowanie także do wydawanych w postępowaniu nieprocesowym postanowień orzekających co do istoty sprawy. Zgodnie z powszechnie zajmowanym stanowiskiem, odpowiednie stosowanie przepisów normujących proces w innych rodzajach postępowań musi uwzględniać różnice zachodzące między tymi postępowaniami a procesem. W konsekwencji niektóre przepisy regulujące proces mogą być stosowane w postępowaniu nieprocesowym jedynie ze stosowną modyfikacją, a niektórych z nich ze względu na charakter występującej odmienności postępowania nieprocesowego w porównaniu z procesem nie można w ogóle stosować. Zważywszy zatem, że Sąd Okręgowy w ramach kontroli instancyjnej przyjął inną niż Sąd Rejonowy koncepcję końcowego rozstrzygnięcia sprawy, w konsekwencji której zaistniała konieczność poczynienia po raz pierwszy ustaleń faktycznych co do wysokości należnego uczestnikowi postępowania wynagrodzenia z tytułu ustanowienia służebności drogowej, należy uznać, iż Sąd Okręgowy stosując odpowiednio art. 386 § 4 k.p.c. i respektując jednocześnie konstytucyjną zasadę co najmniej dwuinstancyjnego postępowania sądowego, był władny uchylić zaskarżone apelacją postanowienie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania wobec nierozpoznania przez Sąd Rejonowy istoty sprawy. Tym samym zarzut naruszenia art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. okazał się zarzutem chybionym.

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy zażalenie oddalił (art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁴ § 4 k.p.c.).

Podstawę rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego stanowił art. 108 § 2 w zw. z art. 394¹ § 3, art. 398²¹ i 391 § 1 k.p.c.